

2019 року Міжнародною премією імені Івана Франка у номінації "За вагомі здобутки у галузі україністики" відзначено працю "Пізнай самого себе". Неоплатонічні джерела в творчості Г.С. Сковороди" (автор — доцент кафедри слов'янських мов Міланського університету, членкиня керівного комітету Італійської асоціації україністів (AISU) Марія Грація Бартоліні). Книгу видано у ВД "Академперіодика" у 2017 році у серії "Наукові переклади".

Вийшла друком нова редакція Українського правопису (2019 року), підготовлена робочою групою під головуванням члена-кореспондента НАН України С.Я. Єрмоленко на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 437. Правопис затверджено Українською національною комісією з питань правопису та схвалено спільною постановою Президії НАН України та рішенням колегії МОН України. Установою, яка уповноважена випустити у світ авторизоване видання Українського правопису у редакції 2019 р., визначено Видавництво "Наукова думка" НАН України.

Звітного року вагому роль відіграло виконання в Академії Цільової комплексної програми "Створення та розвиток науково-видавничого комплексу НАН України", за якою здійснюється підготовка та випуск фахових високоякісних наукових видань українською та іншими мовами світу.

У межах плану підготовки та випуску видавничої продукції НАН України за бюджетні кошти продовжено роботу за енциклопедичними проектами: видано десятий том 20-томного "Словника української мови", 21-й том "Енциклопедії сучасної України" (у 30-ти томах), продовжено підготовку "Франківської енциклопедії".

ВД "Академперіодика" НАН України завершив випуск тритомного фундаментального видання "Енциклопедія міжнародного права", підготовленого науковцями Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України за редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка, та д.ю.н. В.Н. Денисова. Цим виданням вперше в Україні представлений систематизований звід знань про відповідну правову систему. Видання, загальний обсяг якого становить близько трьох тисяч сторінок, високо оцінили представники Уряду та Верховної Ради України, очільники закладів вищої освіти.

Продовжено реалізацію загальноакадемічних проектів "Українська наукова книга іноземною мовою" та "Наукова книга. Молоді вчені". Цього року англійською мовою ВД "Академперіодика" НАН України випустив сім книг: *Modern Hydrogen Energetics and Ecology* (Козин Л.Х., Волков С.В., Скриптур І.М, Інститут загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України), *Modified Crystal Field Theory and its Application* (Ламонова К.В., Орел С.М., Пашкевич Ю.Г., Донецький фізико-технічний інститут ім. О.О. Галкіна НАН України), *Apatites and Tetraoxide Compounds* (Карбівська Л.І., Карбівський В.Л., Інститут металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України), *Grinding Wheels of Superhard Materials for Diamond-abrasive*

Processing: New in the Famous (Лавріненко В.І., Інститут надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України), *Mathematical Theory of Higher-Order Degenerate Evolution Models* (Чугунова М., Таранець Р.М., Інститут прикладної математики і механіки НАН України), *Expanded Graphite and its Composites* (Семенцов Ю.І., Рево С.Л., Іваненко К.О., Хамамба С., Інститут хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України), *Contactless De-Orbiting of Space Debris by the Ion Beam. Dynamics and Control* (Алпатов А.П., Маслова А.І., Хорошилов С.В., Інститут технічної механіки НАН України та ДКА України).

За проектом "Наукова книга. Молоді вчені" звітнього року побачили світ п'ять монографій молодих науковців, які представляють Секцію суспільних і гуманітарних наук.

Протягом 2019 р. установами НАН України видано 574 назви наукових книг, з них 425 монографій та 149 збірників наукових праць. Крім того звітнього року науковцями НАН України видано 282 назви навчальної, довідкової, енциклопедичної, художньої та науково-популярної літератури.

ДП "НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України" випустило у світ 55 назв книг загальним обсягом 1195,66 обл.-вид. арк. За бюджетні кошти на випуск видавничої продукції Національної академії наук України цим видавництвом було видано 44 назви книг тиражем 8,9 тисяч примірників і загальним обсягом 949,5 обл.-вид. арк., серед яких 41 наукова монографія (671,5 обл.-вид. арк.) — за проектом "Наукова книга". Окрім цього, до друку підготовлено 9 оригінал-макетів наукових монографій обсягом 146,0 обл.-вид. арк., один з яких видано за рахунок установи.

Серед видань фізико-математичної та технічної літератури варто відзначити монографію чл.-кор. НАН України О.П. Федорова "Космічна діяльність: підходи до розробки стратегії — Why space for Ukraine?" (Інститут космічних досліджень НАН України та ДКА України), в якій викладено принципові етапи розробки методології космічної діяльності України,

запропоновано підходи до оцінки її ефективності. У колективній монографії "Кінетичні ефекти в багатодолинних напівпровідниках" (Інститут фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України) узагальнено та систематизовано результати багаторічних експериментальних досліджень кінетичних ефектів у багатодолинних напівпровідниках, які є основними матеріалами твердотільної електроніки. У роботі С.В. Петрова та чл.-кор. НАН України В.А. Жовтянського "Энергоэффективные пароплазменные технологии переработки отходов" (Інститут газу НАН України) узагальнено інформацію про можливість промислового застосування пароводяної плазми для переробки відходів, у першу чергу небезпечних.

Серед видань природничої тематики привертає увагу монографія Г.М. Пшинко та акад. НАН України В.В. Гончарука "Наукові засади прогнозування поведінки радіонуклідів у доквіллі та дезактивація водних середовищ" (Інститут колоїдної хімії та хімії води ім. А.В. Думанського НАН України), в якій розглянуто проблематику прогнозування міграцій радіонуклідів залежно від їх хімічної природи у водних середовищах, встановлено умови утворення іонних форм і розчинних комплексних сполук радіонуклідів, які визначають напрямки їх міграції. Колективне монографічне видання "Продромус рослинності України" (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України), присвячено проблемі синтаксономії рослинності України. Викладено історію розвитку цього напрямку на основі методу Браун—Бланке, розглянуто особливості класифікаційних одиниць вищих рангів, проаналізовано фітосоціологічні матеріали із застосуванням новітніх методів їх опрацювання. У трансдисциплінарній монографії "Каліксарени як модулятори АТР-гідролазних систем гладеньком'язових клітин" акад. НАН України В.І. Кальченка, акад. НАН України С.О. Костеріна, Т.О. Векліч Л.Г. Бабіч, С.Г. Шликова (Інститут органічної хімії НАН України, Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України) узагальнено, проаналізовано і систематизовано літературні та власні експериментальні результати, що були отримані на стику біохімії (ензиматичний каталіз, біохімічна мембранологія, біохімічна кінетика), біохімії *in silico*, біофізичної, органічної та супрамолекулярної хімії.

Серед видань з соціогуманітарних наук слід відзначити вихід у світ другої книги додаткового тому "Україна — українці" до 10-томного видання "Енциклопедія історії України" (Інститут історії України НАН України). Цей тематичний том у концентрованому вигляді подає цілісний образ України з погляду історії її формування і розвитку з найдавніших часів до сьогодення. Яскраве видання "Львівський портрет кінця XVII — першої половини XIX століття. Художній і меморіальний виміри" (Інститут народознавства НАН України) присвячено дослідженню портретного жанру в чітко локалізованих часових і територіальних межах. Портретне малярство розглядається як твори мистецтва та історичні документи на певному історичному етапі.

Кількісні показники ДП "НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України" за 2014—2018 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Роки	Назв книг	Обсяг (обл.-вид. арк.)	Тираж (тис. прим.)	Назв монографій*
2015	28	628,4	12,4	13
2016	47	989,8	24,64	37
2017	39	866,25	18,1	34
2018	42	1113,4	8,75	34
2019	55	1195,66	20,43	41

* видано за бюджетні кошти

Видавничим домом "Академперіодика" НАН України у 2019 р. видано 287 випусків 53 академічних журналів загальним тиражем 41,181 тис. примірників та обсягом близько 4,0 тисячі обл.-вид. арк. Зокрема, 212 випусків 40 видань — за Програмою підтримки журналів НАН України, серед яких академічний науково-популярний журнал "Світогляд". Цифровими ідентифікаторами об'єктів DOI забезпечено 1582 статті з 26 академічних журналів, що у свою чергу є запорукою "видимості" та доступності наукових видань у всесвітній мережі.

Окрім журналів у Видавничому домі "Академперіодика" НАН України побачили світ 20 книжкових видань загальним обсягом 643,02 обл.-вид. арк. і тиражем 4,74 тис. прим., з них 16 назв — у межах плану підготовки та випуску видавничої продукції НАН України за бюджетні кошти. На особливу увагу заслуговує монографія "Друкарня Бердичівського монастиря босих кармелітів: історія та видавнича діяльність. 1758—1844" (авт. І.О. Ціборовська-Римарович, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), присвячена історії та видавничій діяльності друкарні Бердичівського монастиря босих кармелітів, яка у другій половині XVIII — XIX ст. була найпотужнішим осередком Правобережної України, де видавалась продукція латинським шрифтом. У ошатній книзі викладено історію друкарні, подано детальний бібліографічний і книгознавчий аналіз її видань, висвітлено особливості їхнього художнього оформлення, каталогізовано інформацію про розповсюдження і побутування відомих нині примірників, виявлених у різних бібліотеках. Завдяки цьому значний обсяг матеріалу уведено до наукового обігу вперше, ілюстративний матеріал дає уявлення про оздоблення та видавниче оформлення книг, про історію монастиря і друкарні.

До урочистостей на вшанування пам'яті всесвітньо відомого вченого та видатного організатора науки академіка Миколи Миколайовича Боголюбова ВД "Академперіодика" НАН України спільно з Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського було підготовлено та випущене видання "Творець теоретичної і математичної фізики: до 110-річчя від дня народження академіка

М.М. Боголюбова". У книзі висвітлено життєвий і творчий шлях видатного математика і фізика-теоретика, розкрито фундаментальний внесок ученого у формування і розвиток багатьох розділів математики, механіки, фізики. Показано, що започатковані й розвинуті ним нові напрями в галузях диференціальних рівнянь, нелінійної механіки, математичної фізики, теорії надплинності, надпровідності, квантової теорії поля, фізики високих енергій актуальні і для сьогоднішньої науки. Розкрита його роль у створенні нових наукових установ, лабораторій, кафедр, зокрема і в Академії наук України. Описано започатковані ним наукові школи. Ця книга стала черговим виданням із проєкту "Видатні вчені", який започатковано та видається у ВД "Академперіодика".

З цього проєкту побачила світ 2019 року ще одна книга — "В.І. Вернадський. Простір життя і думки" (автор чл.-кор. НАН України В.М. Даниленко, Інститут історії України НАН України). Біографічний нарис видатного вченого-природознавця, філософа і мислителя, громадсько-політичного діяча підготовлено на основі праць Володимира Івановича Вернадського, щоденників, листів, маловідомих або недоступних раніше документів і матеріалів. Життєпис подано у контексті суспільно-політичних процесів і подій. У додатку вміщено маловідомий в Україні, але дуже цінний краєзнавчий нарис молодого В.І. Вернадського.

Варто також відзначити продовжену у 2019 році роботу видавництва над довідковим виданням "Перспективні науково-технічні розробки Національної академії наук України", яке складається з 11 тематичних випусків і випущено у вигляді онлайн-версії та на окремих USB-флеш-накопичувачах.

2019 року вийшло у світ науково-популярне видання "Астрономія. Самовчитель. Популярна астрономія" (Головна астрономічна обсерваторія НАН України) з загальноакадемічного проєкту "Наука для всіх". Уперше у межах цього проєкту випущено книгу-алігат, що дало змогу органічно поєднати в одній книзі два видання, між створенням яких минуло понад століття. Частина "Астрономія. Самовчитель" (авт. В. Боровик, І. Крячко) висвітлює основні відомості з царини сучасної астрономії та стане у пригоді тим, хто бажає самостійно ознайомитись із азами астрономічної науки, ним зможуть скористатися школярі та вчителі. Автор іншої частини — "Популярна астрономія" — знаменитий французький популяризатор астрономії XIX — початку XX ст. Каміль Фламмаріон. Його книга й донині не втратила актуальності та є гарним помічником учителям, вихователям, батькам, які бажають ознайомити дітей із першопочатками астрономії. Видання гарно проілюстровано та доповнено QR-кодами для пошуку необхідної додаткової інформації в Інтернеті.

Випущено й традиційні щорічні видання — "Звіт про діяльність Національної академії наук України" та "Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань" за 2018 рік, черговий шістнадцятий

випуск загальноакадемічної книжкової серії "Наука України у світовому інформаційному просторі".

Кількість назв наукових монографій, виданих співробітниками НАН України у 2019 р. у академічних видавництвах — Видавництві "Наукова думка" та ВД "Академперіодика" НАН України, становить 52 назви (12 %).

У інших вітчизняних видавництвах опубліковано 41 % наукових монографій — 175 назв. Обсяг цих книг понад 3,0 тис. обл.-вид. арк. Результатом трирічного наукового дослідження стала монографічна колективна праця "Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії" за загальною редакцією ректора Київського університету права (КУП) НАН України професора Ю. Бошицького. Особливістю її є те, що до авторського колективу КУП НАН України й Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України долучилися провідні іноземні вчені зі США, Польщі, Італії, Угорщини, Грузії й Азербайджану. У виданні "Генетичні наслідки забруднення навколишнього середовища природними і техногенними мутагенними чинниками" (Інститут фізіології рослин і генетики НАН України), проаналізовано рівень мутаційної мінливості рослин за пролонгованої та хронічної дії радіонуклідних забруднень у зоні відчуження ЧАЕС через 25—30 років після аварії.

Зарубіжними видавництвами звітнього року випущено 55 назв (13 %) наукових монографій учених НАН України. Більшість книг видано європейськими видавництвами. Наприклад, у виданні "Theory and Technology of Sheet Rolling: Numerical Analysis and Applications" (CRC Press, Taylor & Francis) (Фізико-технологічний інститут металів та сплавів НАН України) детально розглядаються нові підходи, обчислювальні методи та надійні методи розрахунку режимів листової прокатки, прогнозування та оптимізації технологій, підвищення продуктивності прокатного стану і радикальне поліпшення якості металопродукції. Спільне видання науковців Інституту механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України, Інституту фундаментальних технологічних досліджень ПАН та Келецького технологічного університету (Польща) "Dynamics and Stability of Motion of Shock and Hybrid Systems" (Sciendo, De Gruyter) — перша книга, в якій запропоновано узагальнення прямого коду Ляпунова для аналізу стійкості гібридної системи в банаховому просторі.

Наукові монографії вітчизняних фахівців побачили світ також у Великій Британії, Білорусі, Болгарії, Ізраїлі, Канаді, Південній Кореї, Нідерландах, Німеччині, Польщі, Росії, Сінгапурі, США, Узбекистані, Швейцарії.

На власних поліграфічних ділянках установ НАН України опубліковано 143 назви монографій обсягом близько 3,0 тис. обл.-вид. арк. Наприклад, монографія директора Інституту економіки природокористування та сталого розвитку (ІЕПСР) НАН України доктора економічних наук Михайла Хвесика "Економіка природокористування: вектори розвитку", в якій висвітлюються проблеми економіки природокористування, вектори розвитку та наукового супроводу цієї сфери, спрямовані на забезпечення економічного піднесення України. У монографії на основі багаторічних наукових досліджень автора і вчених ІЕПСР НАН України вперше у системній формі презентовано нові результати, які стосуються надзвичайно актуальних проблем економіки природокористування та сталого розвитку. Сформульовано базові імперативи та стратегічні напрями раціоналізації всіх сфер ресурсокористування на основі інноваційно-інвестиційної моделі, розкрито методологічні та методичні засади капіталізації природно-ресурсної складової соціально-економічного потенціалу сталого розвитку й інституціонального забезпечення сфери природокористування, природно-техногенної та екологічної безпеки, поводження з відходами та вторинного ресурсокористування в умовах децентралізації влади й посилення євроінтеграційного вектору розвитку України. Уперше з позицій інноваційної методології визначено вартість природного багатства країни, розкрито змістовні ознаки і структуру організаційних, економічних та інституційних механізмів упровадження комплексної економічної оцінки природного багатства територій у процес забезпечення збалансованого природокористування й ефективного управління сталим розвитком держави.

У колективній монографії "Декоративне мистецтво України ІХ—XXI століть: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст" вперше у вітчизняному мистецтвознавстві порушено питання про національні особливості мистецьких стильових напрямів — ренесансу, бароко,

класицизму, модерну, постмодерну — та їх загальноєвропейський контекст у галузі декоративного мистецтва.

Серед важливих для розвитку видавничої справи Академії подій звітнього року — ІХ Науково-практична конференція "Наукова періодика: традиції та інновації", організована Науково-видавничою радою та ВД "Академперіодика" НАН України та присвячена питанням існування та розвитку наукової академічної періодики. До виступів було запрошено фахівців з Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України і компанії Clarivate Analytics.